

Péntek Imre

Helyi szellem(idezés) – kortárs műalkotásokkal

(Zalai Tárlat, 2005)

Manapság is szokás (bizonyos körökben) leszólni, fumigálni az ún. „megyei” tárlatokat. Kétségtelen, nem szerves, a művészi logikából következő képződmények, nem azonos stílusjegyek, művészi elképzelés hozza létre őket, hanem a hely kényszere, a „hely szelleme”. Kevés ez vagy sok? Én inkább hiszek Hamvas Bélának, aki azt írja Az öt géniuszban: „A helyet nem szabad összetéveszteni a térrel...a térnek száma, a helynek arca van...Ezért nem határozható meg, csak lerajzolható...Nem megye, nem közigazgatási terület.” A helynek van (lehet) egy ilyen többlete (többletjelentése), amely persze vagy megjelenik, vagy nem. Tehát ne legyünk előítéletesek, elve elutasítóak, próbáljuk meg innen megközelíteni ezt a kétségtelen hagyományosnak tekinthető szemlélet, felvonulást, helyzetfelmérést. Kirajzolódik-e az a bizonyos arc, arculat a megyében élő művészek munkáiból? De van még egy szempont, melynek meg kell(ene) jelennie a válogatás módszereiben: a minőség. Hiszen nagy a veszélye (kísértése) a provincializmusnak, a hivatássossá deklarált amatőrizmusnak. Dr. Kostyál László – a tárlat kurátora – jól érzékelve a problémákat, a kiállításához kapcsolódó katalógus bevezetőjében a következőket írja: „A kortárs művészek territoriális elven szerveződő kiállítása nem épp új keletű találmány...valamennyi európai országban rendeznek országos, regionális, tartományi, megyei, városi és még ki tudja hányféle területi elven szerveződő kiállításokat.” Szól a szervezők felelőségéről is, mely őket a színvonal biztosításáért, a „határvonal meghúzásáért” terheli. S ennek vállalása elől nem lehet kitérni.

Talán ennyi „nekifutás”, indoklás elegendő a legutóbbi Zalai Tárlathoz, amely július elején nyílt a zalaegerszegi Városi Hangverseny- és Kiállítóteremben. Ideje volt már, hiszen legutóbb 2005-ben volt alkalom szembesülni: hol tartanak művészek, vannak-e új alkotók, törekvések? Ki mennyire jutott a pályán? Április elején 41 művész kapott felkérést, hogy adjon be munkákat a szerveződő tárlatra. A felkérésben volt egy olyan kitétel, ajánlás, hogy – lévén Kisfaludy Stróbl -évforduló – a résztvevők egy-egy művel kapcsolódjanak a már klasszikusnak számító szobrász életművéhez. Nos, végül 31-en adtak be munkákat, amelyet háromtagú zsűri bíralt el, döntve a bekerülésről és a díjakról is. A zsűri tagjai dr. Géger Melinda (Kaposvár), Dabóczi Dénes (Sárvár) és dr. Kostyál László (Zalaegerszeg) művészettörténészek voltak.

Nos, néhány szóban foglalkozzunk azzal, miért maradtak távol néhányan. Volt, aki mellőzve érezte magát a korábbi (megyei) tárlatok rendezésekor, mások egyéb fenntartásokra hivatkoztak, míg néhányan – köztük országosan ismert (díjazott) művészek – nem értettek egyet a szervező elvvel. (Természetesen lehetett más oka is a távolmaradásnak.) S akadt művész, aki úgy érezte: képei nem kapták meg a kellő elismerést, ezért a megnyitó után elvitte őket.

Az előzményekről talán ennyit.

Nézzük inkább az anyagot – ami a térbe, illetve a falakra került.

Farkas Zsuzsa három tollrajzán szeszélyes, érzékeny (segéd)vonalakból, folthatásokból építi fel figuráit. A három közül az Ifjúság a legsikerültebb. A finom körvonalú női fej, a melankolikus arckifejezés tisztelgés a mulékony szépség előtt. Ferkovics József lavírozott tusrajzai közül egyik a holocaust áldozatainak emléke előtt tiszteleg. A halott test lábujjai merednek ránk vádlón – némileg Mantegna Halottsiratójának perspektíváját idézve -, mellette az elhagyott cipő. A kidolgozás elégtelensége az, ami miatt a kívánt hatás nem igazán jön létre. Hasonlóan a Rossz hírek című, perlekedő falusi asszonyt ábrázoló zsánerképéhez. Németh Miklós három tusrajza vérbeli, bravúros grafikus teljesítmény. A fiatal művész a szecesszió bűvöletében alkot, némileg az angol Beardsley „szellemujjai” által vezetve. Dekoratíván indázó, burjánzó „rajzszövevényei” egyszerre bájosak és elgondolkodtatóak. Éppen azért, mert sajátos szimbólumok, mitológiai utalások teszik őket többé játékos, ironikus rajztanulmányoknál. Iván, a képkeretező önmagát foglalja keretbe, míg a Halászkirályné legendája finton az eredeti legenda előtt. A legkomolyabb Az a másik kettő címmel látható, melyen a bűbájosan, már-már mulattatóan „kidekorált” két lator szenved el

a megfeszítés bibliai kínjait, középen a hiányzó korpusszal. Frimmel Gyula a mesterség felső fokán, a technikai tudás teljes birtoklásával készíti grafikáit, mint az itt szereplő lapok is mutatják. Talán a Göcseji Múzeumban rendezett tavaszi nagy, áttekintő tárlata után szerényebb helyet kapott a mostani kiállításon, három munkája három fogalmat kíván szemléletessé tenni, a vizualitás nyelvén (Nemszimmetria, Fény, Fölfelé). Melega István pasztelljei a bensőséges tájbrázolás remek példái (Felsőrajki dombok, Téli táj). A dombhátak hullámzó ívei, vonalritmusa épp úgy megragadó (lent), mint a felhők kék ellenpontja (fent). Nem beszélve a képmező horizontvonalán felsejlő erdő (fák) sziluettjének finom elrendezéséről, barnás-szürkés tónusairól. A Téli táj a fehér papírt írja felül a hómezőt meg-megszakító, szél borzolta, szürkés tájformációkkal, ugyancsak remekül érzékeltetve a vidék csendjét, békés hangulatát.

Dienes Gyula két tájképet hozott görög úti élményeiből. (Kappadókiai táj I. II.) Korrekt munkák, a felrakott színfoltok jól érzékeltetik a sziklás vidék vadságát, de nem többek. Bedő Sándor egyike azoknak, akik reagáltak a Kisfaludi Stróbl-ajánlásra. Stróbl nevelő tája címmel egy varázslatos, mesés hangulatú tájképen idézi fel a hullámzó, harsány, mélyzölddel festett zalai dombokat, a szántások és vetések sávjait, az elszíneződő lombú fákat, s a dombokra épült játékszerű házikók fehér falának foltjait. Az In memoriam Kisfaludy az ifjú poéta alakját idézi fel, aki a versírás mellett szívesen rajzolt, festett. Mindkét képe az igényes, elmélyült piktúra szép példája. Palágyi Ödön ezúttal erőteljes, nonfiguratív munkákkal jelentkezett. A Szobrász születik a Kisfaludi Stróbl-ajánlás terméke (lehet), a sárgás tónusokkal festett, plasztikus, organikus formációkkal zsúfolt mű a táj és az ember misztikus kapcsolatának „víziója”. Anatómia című – szinte már reliefszerű „képe” – a biológiai metszetek felvételeit transzponálja rejtélyes látvánnyá. Kotnyek István egyre izgalmasabb, szuverénebb festői világot épít. A sejtelmes formákkal telehintett, olykor pasztelles színhatású képein a realitás (az álom) és hihetetlenül felgazdagított terület gazdag játékait találjuk. A festékrétegek egymásra dolgozása, kápráztató variációja, telítettsége elbűvöli a szemet. A Szalvéta című képe kis fura csendélet, sajátos optikából nézve. A szalvéta mintái és a körötte lévő gyümölcsök, almák, körték sajátos egységbe „folynak”, egységes kedves, hangulatos látvánnyá alakulnak. Hasonló perspektívából készült a Zsiga agyaggolyói című kép is. A „golyók” szinte beleolvadnak a sárgás-agyagos felületbe, melyeket (valószínűleg) egy gyermekkéz gyúrt. Kevésbé sikerült az „...és a köpeny”, mely ugyancsak Kisfaludi Stróblot, a mestert ábrázolja, az elkészült művel és modelljével, munka közben. Mintha színezett archív fotót látnánk, kissé modoros beállításban. Az ötlet jó, talán a szándék nem találta meg a maga átütő, érvényes formáját. Ágh Edit ismét színvonalas, kiegyensúlyozott kollekcióval jelentkezett. Finom, sejtelmes szürrealisztikus jeleneteit/jelenéseit festőileg is kiválóan adja elő. Merész vágások, áttünések teszik izgalmassá, feszültté kompozícióit. Három képe közül talán a Pillanat műve sikerült legjobban. Az ablakból kieső (kiugró?) nőalak kétségbeesett, kapaszkodó mozdulata és a fölötte fölényeskedő férfi arckifejezése valami tragédiát sejtet. Alaposan meg kell figyelni ezt az opálkékes árnyalatokkal festett miniatűr „balladát”, s ez a művész érdeme. Nagy Kálmán is elsősorban a színekkel akarja előadni mondandóját a világról. Erőteljes ecsetvonások, intenzív koloratúra, redukált, szimbólumokká váló formák – ez jellemző képeire. A Rhapsody in blue a Gershwin zene élményét sűríti koncentrált festői látomássá, míg a Sodrásban a sárga-piros színekkel festett vízesés dinamikáját idézi meg. Tánczos György újabb képein a „régifotó” titkait kutatja, olykor meglepő eredménnyel. Ezek a „fotófestmények” több kiállításon is sikerrel szerepeltek. Ezúttal ennek a stílusnak újabb két meggyőző darabját láthatjuk Anno I és II. címmel. A tortát fújó gyermekarc, a naiv igyekezet, az amatőr beállítás, a szürkés tónus – mind-mind sajátos nosztalgia kifejeződései. A születésnap „emlék-kép” köré festett sárgás pöttyök még inkább kiemelik a múlt időnek e kedves szegmentumát. Ludvig Zoltán lebegő, hajlongó organikus formációit ma már nem nehéz felismerni, annyira jellegzetesek, egyéniek. A szervesség dekoratív (amorfitásba hajló, képlékeny) megjelenései, átváltozásai, áttünései azonban egy idő után túl kiismerhetőek, túl sok bennük az ismétlődő elem. Talán a kevesebb több lenne. Két képe közül az Éltető Nap a karakteresebb, a spontán, vastag, kidomborodó festéksurgás és a tudatos képszervezés igen szép, fakturális felületet ad, amelyben megjelenik a fény iránti pogány áhítat is. Ludvig Dániel visszafogottabb, kevesebb motívummal dolgozik. Az első hajnal kékesszürke képmezőjében megjelenő falevelek – melyek egyúttal stilizált díszítő elemek – az elmúlás, lehullás dekoratív díszletei. A Moulin Rouge szintén egy remek szecessziós

Ágh Edit: A pillanat műve

Farkas Zsuzsa: Egy nő

Melega István: Felsőrajki dombok

H. Póka Emőke: Műzsák álma

„stílusidézet”, de ugyanakkor pompásan megfestett, erotikus női akt is. Szekeres Emil régóta gyarapítja a maga groteszk panoptikumát: két képe újabb leleménye ennek a lényegre törő oeuvre-nek. A kismemizett magyar paraszt deformált, eltorzult, komikusan szenvedő alakját a történelem formálta ilyenné, a kétségtelen kidolgozott, eszközeiben kiérlelt festői vádbeszéd azonban túl didaktikus. A magyar valóság show hasonlóan túlhangsúlyozza a közhelyes jelképet, ezért nem igazán hat. Haraszti László már régóta az organikus nonfiguráció, szerves kubizmus útját járja, kifejező szimbólumokkal, jelzésszerű ábrázolással adja elő témáit (Találkozás, Család). Az analízis szemlélet, némi lírai beütéssel sajátos archetipusokat teremt, többek közt a férfit és nőt, máskor fogalmak visszaérzékesítésére vállalkozik. Változó sikerrel. Nemes László zene-sorozatának két szép darabját adta be a tárlatra. A vastagon felrakott, élénk, tiszta színek – a piros és a zöld – előtérben feltűnik, kirajzolódik egy brácsa „feloldódott” sziluettje. Ő is a színek „nyelvén” fogalmazva akarja megragadni a zene „lényegét”, esszenciáját. A hangszer rész(letek)nek kell felidéznie a teljességet, azt az érzelmi hullámozást, melyet az általa keltett hangzás kivált. A hangok és színek összetartozását sugallja a kép, mintegy az ecsetjárás crescendójával. Stamler Lajos kalligrafikus képei a jelentésüktől megfosztott jelek líráját közvetítik. A Laudatio funebris – (gyászbeszéd) – a háttérben egy elmosódó arccal/koponyával – az emberi személyiség törekenységét, esendőségét vetíti élénk. A létező kegyetlen érvénytelenítését. Vannak szituációk, amikor eltorzulanak, elveszítik érvényességüket a megszozott közlendők, a paradox, a lehetetlen válik megcáfolhatatlan igazsággá. Vagyis lázadássá, a megdöntetlen igazságokkal szemben. Budaházi Tibor eljárása hasonló: az íráskép felbomlása, fellazulása és elmosódása – a jel(ek) eltűnése, megsemmisülése válik vizuális ornamentalsé, jelentéssé. A geometrikus alakzatok – főként háromszögek – szinte belehasítanak ebbe a lágy, aleatorikusan szervezett struktúrába/felületbe, ezzel keltve feszültséget. A szürke, a fekete és a fehér – sajátos reduktivista színhasználat – mégis képes drámai hatásra, képes a steril képmezőbe rejtélyesen sugárzó energiákat koncentrálni. Az időről, az idő rétegeiről szólnak Budaházi képei, a „fekete lyukról”, amely megnyílik, és elnyelésel fenyegeti a létezést a jelek megszakadó fátyla mögött. (Alak, Jel I.-II.)

A szobrászok kollektívája – melyből sajnálatosan hiányzanak a Munkácsy-díjas Fischer György művei – mennyiségileg kevesebb, de minőségében egységesebb, mint festőké, grafikusoké. Kovács Attila – aki 2000-ben még nem szerepelt a megyei összeállításban – egyetlen munkája egy rendkívül összetett szoborkompozíció, Szent István király címmel. A bronzból öntött arcél kivágot csak az áll, a száj, a szem és a homlok részletét ábrázolja, stilizációjában is határozott férfit érzékeltetve. A némileg szakrális ábrázolást egy, a homlokra applikált korpusz teszi teljessé, mint a szentség attribútuma. A valójában „kereszt-té” váló arc a keresztény király emberi lényegét kívánja szimbolizálni. És nem is sikertelenül. Horváth László kisplasztikai minimalista, jelzésszerű megformálásukkal a maximális hatást érik el. A Fogoly a börtöne, a bezártság „héja”, félgömbje előtt görnyedő, „áthúzott” ember, akinek ez sorsa, végzete. A Memento egyetlen kézfejjel, a görcsösen meggörbülő ujjakkal is érzékeltetni tudja a mélységből, a pusztulásból kikapaszkodó lény halálos erőfeszítését. A Prófécia akár a bibliai „mene, tekel, ufaraszin” jóslatának beteljesülését is jelképezheti a három lerombolt, omladozó toronnyal. Ha van plasztikai szenzibilitás, ez Horváth László műveiben érhető tetten. Szabolcs Péterné Takács Ágnes – tán ihletet kapva férje munkásságától – remek csecsemőportrét állított ki Gyermezem címmel. Ismeretes, hogy Szabolcs Péter gyermekszobrai a legjobbak közé tartoznak, most az iparművész feleség az anyaságából eredő, legbenősegebb élményéből merített, amikor megmintázta a hunyt szemű, kissé bumfordi csöppség még kialakulatlan, de mégis kedves arcvonásait. Szabolcs Péter egy terrakotta Önportréval és egy érzékeny kisplasztikával (Terhes nő) képviseltette mára kiteljesedett szobrászatát. Az Önportré szándékoltan puritán, tiszta formákkal, mesterien mintázott férfifej, már-már a római büsztökre emlékeztet, melyről a komolyság a (művészi) emberi öntudat, magabiztosság árad. A Terhes nő ugyancsak bravúros kisplasztika, mely képes a nő – illetően, áldott állapotában is – az érzéki vonásokat érzékeltetni. A kibomló ruházat, az előbukkanó mellek, a kidomborodó, viselős has – mind-mind az anya és nő szétválaszthatatlan kettőségének megmutatkozása. A lábujjak groteszk egymásba fonódása a hiúság esendőségét, a zavart jelzi. Mégis, a nő princípium lényegére tapint ez a kis mérete ellenére finom részletekben, megfigyelésekben gazdag szobor. Németh János két erőteljes, mitológiai utalású szobra is alkotója újabb törekvéseiről ad hírt.

Fimmel Gyula: Nem szimmetria

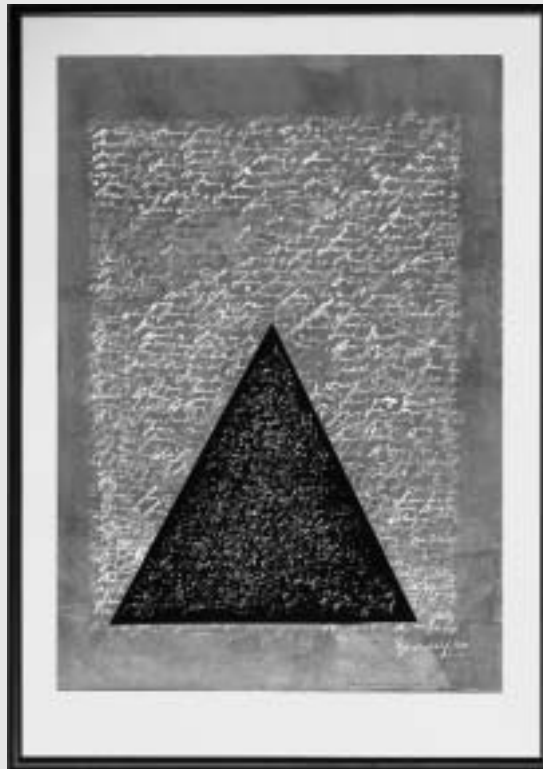
Szekeres Emil: A kismizett magyar paraszt

Horváth László: Fogoly

Németh Dezső: Gyökerek

Budaházy Tibor: Jel II.

Ludvig Zoltán: Éltető nap

A fekete színűre égetett munkák egyike, a Szirén – testén fehér színekkel festett tollazattal – inkább riasztó, mint csábító jelenség, inkább az eltorzult, erőszakos nőiség imágója. Hiányzik belőle a kecsesség, a varázsolni tudás, valószínű éneke is rekedt, visszatartó rikácsolás. Anti-szirén ez, a mitológiai téma kifordítása, (modern?) kontrasztja, bravúros megformálásban. A Bika hollóval talán egy baljós (álom) szimbólum megtestesítője, a bika erejét a (vész) madár töri meg. A korábbi állatszobrok mesei realizmusa az újabb művekben mély szimbolikával, mitologikus utalásokkal társult. Ezek felfejtése újabb szakmai kihívás a műértőknek, elemzőknek. Farkas Ferenc – mint az elmúlt két év bizonyítja – izgalmas, új munkákkal jelentkezett, több kiállításon mutatta be ezeket, s köztéri munkái is figyelemre méltóak. Művész-sorozata, mely a klasszikus és modern, hazai és külföldi mesterek (élet)művét és alakját sűríti meggyőző plasztikai erővel egyetlen jelenetű, portrévá, kivételes teljesítmény. A kiállításon ezekből két nagyszerű darabot láthatunk: Michelangelo-t és Van Gogh-ot. Michelangelo szinte beletorzult a munkába, fáradt mozdulata, befelé néző tekintete a művészóriást emberközelbe hozza. Üres koponyája, mint valami áldozati kehely, mely csordultig telt rajongással, önfeláldozással s kiűrésre vár – kiűritője az a Jahve, akinek teremtő alakját a Sixtusi kápolna mennyezetén megfestette. Van Gogh portréja a zaklatott, impresszionisztikus felület kialakításával is adózik a foltfestészet zsenijének, aki – híres önarcképére utalva – pipáját szívja. A szobrász című lendületes kiplasztikája hódolat a mesterségnek, látjuk a megkapó műtermi jelenetet, amint a művész – a forgóállványon állva, azokat beállítva, mint egy színpadon – a fölé magasodó anyagba beleviszi a műteremtés, a formálás első, határozott mozdulatát.

A nonfiguratív stílust ketten képviselték, Németh Dezső és Cseh Róbert. Németh Dezső színezett fa elemekből alkotta érdekes plasztikáit. A Gyökerek valóságos „gyökérglóriát” fon a szervesség, a fa életerejé fölé. A Zsiga lovagol esetében a gyermekek által kedvelt kockákra emlékeztető formációkból (kubisztikus szegmentumokból) rakja össze kedves, játékos hangulatú kompozícióját. Cseh Róbert Vava-sorozata purista, minimalista elképzelésekből indul ki: szigorú geometriával szerkesztett vas alakzatok – melyeket „nemes” rozsdá borít – együtt- és szembeállításából hoz létre, szervez izgalmas, az átfedések-átmetészek látványát variáló mű-együttest.

Az iparművészek sajátos határesetű művekkel jelentkeztek. Hadnagy György a falap természetes, párhuzamosan futó erejét használva háttérül, sűrű, meg-megszakadó vonalháliból alkotott egy, mármár plasztikus hatást keltő, dinamikus áramlásmoделlt. Hasonló eljárással készült a Szelek szárnyán és a Jel című műve. H. Póka Emőke a régi mintás ruhadarabokat, csipkefüggöny- és terítőrészeket applikálja, dolgozza össze egységes kompozícióvá. Nosztalgikus hatásoktól sem mentes, spirituális-művészi utalásokkal „átszőtt” munkái különleges textil kollázsok, melyek álomszerű jeleneteket idéznek meg a múlt polgár világának divatszínházából (Múzsák álma, Spirituális kapcsolat). Kustár Zsuzsa nagyméretű tűzománc-lapjainak fotóit hozta el, kár, hogy kisebb méretű, mesés-mitikus hangulatú műveivel nem találkozhattunk.

Mit mondhatnánk végezetül? Feltétlenül gyakrabban kellene hasonló, csoportos kiállításokat rendezni. A városi és a megyei tárlatok rendszere, „menetrendszerű” érkezése fontos a művészeknek, akik a műhelyükben elkészült munkáikról itt és így kapnak visszajelzést. (Reméljük, a ZALA'ART nyomába lépő Vajda Lajos Művészeti Egyesület meghatározó szerepet játszik majd ebben.) Fontos az érdeklődőknek, akik elvárják, hogy az általuk mecénált művészeti élet újabb produktumairól tájékozódhassanak; s közönség, érdeklődés nélkül a kortárs művészet légtüres térbe kerül. S fontos a szakmai megmértetés szempontjából, hisz érvényes értéktételek nélkül torz, hamis, félrevezető képzetek jönnek létre a művekről és ebben az esetben a bennük megjelenő helyi szellem(iség) – tágabb összefüggésben – csak mulatságos kísértet lesz. S ez nem épp kívánatos.

*(Zalaegerszeg, Városi Hangverseny- és Kiállítóterem,
2005. július 4 – augusztus 29.)*

Cseh Róbert: Vava I.

Stangler Lajos: Laudatio Funebris